

ungdomens förbund (JUF), en livskraftig riksomfattande sammanslutning med syfte att kulturellt och fackligt stimulera landsbygden och motverka den pågående ”flykten” till tätorterna.

S behöll många av sina uppdrag påfallande högt upp i åren, så också sin egen fysiska form. Han levde som han lärde: skidade, vinterbadade och långpromenerade till inte obetydligt över de åttio. Sin största och mest originella insats gjorde han som förmedlande länk mellan å ena sidan skolvärlden, å den andra det framflytande intresset för idrott och friluftsliv. I denna roll var han länge landets i särklass ledande.

S:s arkiv (1 vol: korrespondens, tidn:klipp, fotografier, medaljer o ordnar m m) i UUB. – Brev från S i GUB (bl a till J Vising), KB, LUB (bl a till G E Hellquist), RA (bl a till K Kärre o S Örjangård), UUB (bl a till J A Eklund o P A Geijer samt många till G E Svedelius) o VA (bl a till V B Wittrock).

Tryckta arbeten (egna verk): Étude sur la sémantique. Upsala: Josephsons antikvariat, 1891. [3], 50 s. – Om obligatoriskt feriearbete. Sthlm: Fritzes hofbokhandel, 1895. 54 s. – L'analyse du langage appliqué à la langue française. [Akad avh UU.] Upsala: Imprimerie Almqvist & Wiksell, 1897. [3], 178, [2] s. – P Voss' Deutsches Lesebuch (1900). Se under *redigerat* nedan. – Norrbottens läns arbetsstugor, grundade under nödåret 1902–1903. [Omslagets baksida:] U o [=Sthlm:] Fritze i distribution, 1903. (Luleå: Luleå boktr.-a-b). 43, [1] s, [1] kartbl, ill. – Realskoleexamen och vår senaste läroverksreform. Sthlm: Norstedt, 1916. [2], 85 s. (Skrifter utg av Pedagogiska sällskapet i Stockholm, 2). – Bygd och folk (1927). Se under *redigerat* nedan. – Norra real 1876–1926. Sthlm: Norstedt, 1927. 178 s. – Jordbrukare-ungdomens förbund. Arbetsmetoder och arbetsresultat. Bollnäs: J.U.F:s förl, 1929. 52 s. (J.U.F:s småskrifter, 7). [2. uppl 1929.] – Tänkt och talat om pojkar och pedagoger. Sthlm: Norstedt (Svenska bokförl), 1930. 131, [1] s. – Föreningen Söderhem 1914–1933. Andrew Alfvén, Ett 20-årigt Socialt arbete. C. Svedelius, Spridda drag ur Föreningen Söderhems sociala arbete. Axel Gard, Söderhem och Stockholms stad. Sthlm 1933. (Hackzells tr). 47 s, fotogr. [S:s bidrag återfinns på s 29–36. Ny utg 1971.] – Vår skola, som vi minns den. Beskowska skolan [Sthlm] 1867–1937. Sthlm: Norrmalms-tr i distribution, 1938. 199, [1] s, ill. – Språkanalys. Upps och Sthlm: Almqvist & Wiksells boktr, 1944. 135 s.

Tryckta arbeten (bidrag): S:s bidrag har ej närmare efterforskat, men det kan nämnas att han enligt tillgängliga källor publicerade minst 30 bidrag 1896–

1943. Dessa omfattar ett fåtal språkvetenskapliga uppsatser, artiklar om ungdomars idrott och (fysisk) fostran samt om Norrlands arbetsstugor, och även med anledning av S:s engagemang i Jordbrukare-ungdomens förbund.

Redigerat (utgivet): P. Voss' Deutsches Lesebuch. [I: Für schwedische Schulen] bearbeitet und herausgegeben von C. S. Sthlm: Fritze, 1900. 2 d. [Från 3. Auflage 1907 utgiven under S eget namn.] I. 1900. vii, 201 s. [2. Auflage 1903. 3., verbesserte Auflage 1909: I, Von C S ... vii, 205 s. 4.–5., verbesserte Auflage 1912–28.] II, Einiges über Deutschland und aus der deutschen Poesie nebst einem Schweden gewidmeten anhang. [6], 100 s. – Bygd och folk. Av C och J Svedelius. [Verso:] Redaktionskommitté: N Hänninger och J Lindquist samt utgivarna. Sthlm: Norstedt; [II–III:] Svenska bokförl, 1927–34. [I]–III. [Läsebok.] [I]. 1927. 379 s, fotogr. II, Grannländer och stamfränder. 1929. 310 s, fotogr. III, Kultur i Norden. 1934. 347 s, fotogr. – Svensk idrott. 1928–1929. [Verso:] Redaktionskommitté: C S, T Friman. Sthlm 1929–30.

Källor o litt: H Alving, C S död (SvD 22 okt 1951); G Brandt, En nobel gammal rektor (SvD 23 okt 1951); J Lindroth, Gymnastik med lek o idrott: för o mot fria kroppsövningar i det sv läroverket 1878–1928 (1993); H Meinander, Karaktärsdaning framförallt! en skiss av C S: pedagog o idrottsideolog av nordiska mått (Idrott, hist o samhälle: Sv idrottshist fören:ens årsskr 1991); dens, Towards a bourgeois manhood: boys' physical education in Nordic secondary schools 1880–1940 (1994); NF:s sportlex, 6 (1946); Sv folkrörelser, 3 (1939); S Åstrand, Norra real 100 år (1976).

Jan Lindroth

3 Svedelius, Julia Maria, f 2 feb 1870 Helgarö, Söd, d 6 juli 1955 i Sthlm, Engelbr. Föräldrar: kaptenen Lars Georg von Heijne o Erlin Elisabet Maria Dahlqvist. Språkstudier i Montpellier, Frankrike, 03, led av styr för Sv Röda korsets kvinnofören 09–16, sekr i Sv Röda korsets skolkomm 11, initiativtagare till dess skolkurser, led av styr för Norrbottens läns arbetsstugor 17–54, förestod sjukhemmet Erlinhemmet 23–36, anordnade sommarkurser i sjukvård för kvinnl ödebygdslärare o kvinnl föreståndare för arbetsstugor 24–44, innehade Röda korsets överstyr:s långvariga uppdrag att förbättra sjukvården. Förf. – Iqlm 14.

G 29 jun 1905 i Strängnäs m läroverkslektorn Carl S (S 2).

Julia S växte upp på det vackra säteriet Edeby vid Mälaren i Sörmland och bodde där tillsammans med föräldrarna och en yngre bror tills hon var närmare trettio år. I memoarerna *År och människor* (1934) beskriver S uppväxten som lycklig, men beklagar att hon aldrig fått gå i skola. På grund av en ögonsjukdom tvingades hon periodvis sitta isolerad i ett mörklagt rum. Undervisningen fick S i hemmet, mestadels av den gudfruktiga men kroppsligt klena modern till vilken hon hade starka band. Med den älskade fadern utkämpade hon enligt egen utsago den ena viljestriden efter den andra. Hans bekymmer för gården plågade hela familjen. Det var dåliga tider vid sekelskiftet 1900; allt fler granngoods bytte ägare eller övergavs och oron tärde på fadern tills en dag S meddelade att hon hade hittat en spekulant: "Idag pappa säljer vi Edeby!" – och han sålde, som det framställs, nästan utan betänketid, och flyttade med sin familj till Strängnäs där han levde upp och blev som ung på nytt.

S vantrivdes dock i rollen som sysslolös ogift adelsdam. Liksom många andra i samma situation fann hon en uppgift i välgörenhet och frivilligt pedagogiskt arbete bland affärsbiträden och fabriksarbeterskor i Strängnäs.

Sommaren 1903 var S tillsammans med sin mor vid Porla brunn. "Där, mellan de vitstammiga björkarna, skymtade jag för första gången under ett förbrödande kafferep en smärt, medelålders man. – Det är doktor Svedelius från Luleå, upplyste någon. Han som i vintras grundade de så mycket omskrivna åtta arbetsstugorna i Norrbotten" (J S 1934, s 139).

Carl S hade dessförinnan varit prinsarnas lärare på Stockholms slott. Han hade också doktorerat i fransk språkvetenskap. Efter mötet i Porla bestämde sig S för att lära sig franska. Hon fick ett förskott på arvet av sin far, reste till Montpellier, men blev allvarligt sjuk och borta längre än beräknat. Åter hemma tog hon initiativ till flera insamlingar för Norrlands fattiga barn i arbetsstugorna – inrättningar i kyrkbyarna för avsidens boende skolbarn i Norr- och Västerbottens gränstrakter – bland annat i Folkskolans barntidning. I många år lade skolbarn i södra Sverige ett öre i veckan i

JULIA SVEDELIUS
ur *År och människor*

klassens sparbössa för fattiga kamrater i norr; snart sagt varje månad redovisades i tidningen insamlade summor och namn på skolor, klasser och ansvariga lärare. Då och då kom nya små berättelser av S.

Engagemanget för de nordliga arbetsstugorna blev ingången både till S:s äktenskap och till hennes författarskap. I fyrtiosex år kom hon att leva med sin make – och i fyrtionio med arbetsstugorna. Hösten 1905 flyttade hon som nygift till Luleå. När Carl S efter ett knappt halvår förordnades till rektor för Norra Real flyttade paret till huvudstaden. Norrbottens arbetsstugor övergav de emellertid inte. Som mångåriga ledamöter av stiftelsens styrelse deltog de så länge kraften räckte i sammanträden och inspektionsresor runt om i länet. "Då vi bosatte oss i Stockholm kom man liksom närmare hjälpsvilligheten", skriver S.

Snart nog blev S professionell författare och föredragshållare. När hon tillfrågades om hon ville skriva in sig i det livaktiga Folkbildningsförbundet tackade hon ja på villkor att hon fick tala om arbetsstugorna och Röda korset, för vilket hon hade upp-

drag att verka för sjukvårdens förbättrande. Under tjugo års tid reste hon sedan landet runt i dessa ärenden: åttiofva städer och ett oräkneligt antal samhällen besökte hon för att sprida kännedom om de bägge verksamheterna. För sitt stora engagemang för Röda korset och Norrbottens arbetsstugor erhöLL S 1914 Illis quorum och senare även Röda korsets guldmedalj.

I År och människor berättar S hela sin långa släkthistoria på både faderns och moderns sida. Här finns adelsnamn och titlar på herrar och fruar sedan Karl XII:s tid och framåt: kammarherrar, hovdamer och krigsråd liksom S:s faster Lotten af Edholm (bd 21, s 146), som varit änkedrottning Josefinas uppvaktning och tillsammans med henne och en krets andra kvinnor varit starkt delaktig i Svenska Röda Korsets tillblivelse. Att adliga kvinnor intresserade sig för släktens och bygdens historia var inte ovanligt men att, som S, presentera sina kunskaper offentligt var mer sällsynt.

På äldre dagar och som självlärd gjorde S en speciell författarkarriär. Vid sidan av berättelserna om Norrbotten – Raunala (1914), En ödebygdsvärd (1924) och nyckelromanen Vagröjare (1944), om nödåren efter sekelskiftet 1900 – skrev hon ytterligare ett par romaner, en diktsamling och några sagospel samt berättelser för barn. S var dessutom redaktör för en rad hembygds- och läroböcker. Av Carl Grimberg (bd 17) på förlaget P A Norstedt & Söner fick hon det grannliga uppdraget att sammanställa en läsebok för de tornedalsfinska barnen, I våra bygder, som kom ut i tre upplagor (1917–40). Medredaktör var kyrkoherden och nomadskolinsepektören Vitalis Karnell (bd 20). Läseboken blev ifrågasatt både för sitt texturval och för sin snäva försvenskningssinriktning men har senare också fått lovord för sin ”revolutionerande betydelse för många årgångar tornedalingar som levat i djup isolering. Boken öppnade utsikter vida omkring”, skrev landshövding Ragnar Lassinantti i faksimilutgåvan 1983.

För samma förlag gjorde S en läsebok om sitt eget hemlän, Södermanland, och 1922–24 kom Vår huvudstad. Även den var ett slags hembygdsbok men med den tidstypiska ambitionen att barn i landets alla hörn skulle inse att de hörde ihop och

var delaktiga i praktiken och överdådet i huvudstaden. Därefter fick hon av Grimbergs efterträdare, John Lindqvist, i uppdrag att sammanställa en läsebok för realskolan. S utbrast: ”– Hur kan doktorn fråga något sådant? Jag har aldrig själv gått i skola och har ingen aning om kursplaner och sånt där. – Just därför att fru Svedelius är så pedagogiskt oförstörd, sätter jag det i fråga. Och så finns ju rektorn” (J S 1934, s 180). Carl S, ”rektorn”, kunde mycket riktigt bidra med värdefulla kontakter och kunskaper.

Inte utan självironi berättar S om sina ansträngningar för att få Erik Axel Karlfeldt (bd 20) och Verner von Heidenstam (bd 18) att medverka i läseböckerna Bygd och folk, som kom ut i tre delar 1927–34. Heidenstam var hon personligt bekant med och när hon blev hudflängd av en recensent för en diktsamling sökte hon stöd hos nationalskalden, som dock avböjde medverkan.

Många av de skribenter S anlidade hade hon lärt känna genom sitt medlemskap i Nya Idun, Konstnäraringen och Sveriges författarförbund. En lång rad av de kvinnor och män som haft betydelse för hennes utveckling och verksamhet beskriver hon i sina minnesböcker.

S var en kvinna som tog plats i samhällslivet, både som filantrop och som författare. Sina filantropiska uppdrag skötte hon under resor runt hela Sverige då hon också hämtade stoff till sina berättelser. Inte utan stolthet berättar hon om den förvåning hennes företagsamhet väckte hos vissa äldre släktingar. Maken, den gode arbetskamraten, uppmuntrade henne ständigt med sitt: ”Far du och gör nytta, om du kan.”

När modern Erlin von Heijne dog inrättade makarna S till hennes minne Erlinhemmet, ett privat sjukhem i direkt anslutning till bostaden på Odengatan i Stockholm. I ett särskilt ”Ödemarsrum” tog man emot präster, arbetsstuguförknar och andra som behövde vila ut från de hårda villkoren i norr. I många år arrangerade S också sommarkurser för kvinnliga arbetsstuguföreståndare och småskollärare i privatbostaden.

Genom sin man umgicks S med kungahuset, gästade kronprinsparet på Sofiero och var vän med kronprinsessan Margare-

ta. Hon var övertygad försvarsvän, upplät sitt hem för landstormsmän och var aktiv i insamlingarna för en svensk pansarbåt. Men hon hade också flera frisinnaade vänner och förebilder i Nya Idun, bland dem Ann Margret Holmgren (bd 19) och Kerstin Hesselgren (bd 18).

I rösträttsfrågan yttrade sig S försiktigt. I ett odaterat svar på en inbjudan från Ann Margret Holmgren skriver hon: ”Jag är nu övertygad anhängare till kvinnors politiska rösträtt, men kan nog inte överblicka allt vad som varit i nog hög grad för att offentligt ta till orda” (UUB).

Genom artiklar i veckomagasinet Idun, med rubriker som En inhemsk mission och Sådd på nyplöjd mark introducerade S arbetsstuguverksamheten för en allmänbildad läsekrets. Både de lekamliga och de andliga behoven var, påstod hon, omätliga. I sin strävan att väcka allmänhetens givmildhet använde hon sig ogenerat av känslomässiga argument, spelade på sina egna och andras känslor och blev med tiden allt mer slipad. I nästan allt hon skrev om Lappland och Tornedalen var ambitionen att göra landsdelen känd för sörslänningarna, att få dem att inse omfattningen av befolkningens fattigdom – men också hur rikt och vackert detta nordliga land var.

Handl:ar efter S i Stiftelsens Norrbottens läns arbetsstugor arkiv (E I: 96–97), i Norrbottens föreningsarkiv. – Brev från S i GUB, KB (bl a många till Selma Lagerlöf), LUB, RA (till S Örjangård), UUB (bl a till Ann Margret Holmgren o N Söderblom) o LSB (till V v Heidenstam).

Tryckta arbeten (egna verk): Kejsarprinsen som inte kunde leka. M. fl. sagor för små och stora barn. Med illustrationer av T av Kleen och M Bring. Sthlm: Folkskolans barntidnings förl, 1909. 112 s, ill. – Eva Kurks dotter. Barndoms- och ungdomsår. [Roman.] Sthlm: Norstedt, 1912. 192 s. – Små sagospel för barn och ungdom. Sthlm: Norstedt, 1912. 103 s. [Mamma och barn. Spel i tre akter, s [5]–19, omtryckt i: Barnteatern. Samling 10, Sagospel och barnpjäser, Sthlm: Svensk läraretidnings förl, 1932, (Barnbiblioteket Saga, 149), s [119]–131, ill.] – Guldets gåvor. Sthlm: Norstedt, 1913. [4], 199, [1] s. – Raunala. III: O Elgström. Sthlm: Norstedt, 1914. [4], 155 s, ill. – Några blad ur Röda korsets historia. Tillägnade den svenska föreningens medlemmar. Sthlm: Norstedt, 1915. iv, 59, [1] s, [8] pl-bl, ill, fotogr. [Omslagstitel: Röda korset. Människokärlekens fredstecken. Några

blad ... Reviderad upplaga se: Svenska röda korset (1916).] – Svenska Röda korset. Dess utveckling och uppgifter. 2., utvidgade uppl av Röda korset, människokärlekens fredstecken. Sthlm: [oms:] Svenska Röda korsets överstyrelse, 1916. 63 s, ill. [1. uppl utkom 1915, se ovan.] – I våra bygder. Läsebok för barnen i Tornedalens skolor. Sthlm: Norstedt, 1917. xii, 264 s, ill. [S har skrivit nästan 60% av texterna i 1.–2. upplagorna av boken och knappt 40% i senare upplagor. 2., oförändrade uppl 1924: Upps: Lindblad. 3., fullständigt omarbetade uppl 1940: I våra bygder. Läsebok för barnen i det nordligaste Sverige, Upps: Lindblad, vii, 264 s, ill. 5. uppl 1948. Någon 4. upplaga utgavs ej. Faksimilupplaga av 1. uppl 1983: Luleå: Luleå bokförl, [16], 264 s, ill. {Ett förord av R Lassinanti (s [5]–[8]) har tillkommit i denna upplaga.}] – Södermanland. Upps: Lindblad, 1918. 239, [3] s, ill. (Hembygdsböckerna. Läseböcker för skola och hem). [Förtitel: Södermanland. Läsebok för skola och hem. S har skrivit ungefär hälften av texterna i boken. Skolupplagan 1919: 237, [3] s, ill, [1] kartbl. {Ny, reviderad uppl} 1929: 237, [3] s.] – Vår huvudstad. En läsebok om Stockholm. [I: För skolornas lägre klasser.] Utg av J S. Sthlm: Norstedt, 1922–1924. [I]–II. [S har själv skrivit en dryg tredjedel av texterna i d I av läseboken (1. upplagan; i 3. upplagan hälften av texterna) och ca 13% av texterna i d II.] [I.] Redaktionskommitté: O Asp-lund, A Kruse, C Lidman, H Rinander. 1922. [2], 197 s, ill. [2. tr 1926 har delbeteckning på titelbladet. 2., [reviderade] uppl 1926. Denna upplaga har delbeteckning endast på omslaget och saknar uppgift om redaktionskommitté. 3., omarbetade uppl 1941: Vår huvudstad. Läsebok om Stockholm. Utg av J S. I, För skolornas lägre klasser, [4], 176 s, ill.] II. Redaktionskommitté: K Nordlund, C Lidman, S Tunberg, A Kruse. 1924. vi, 244 s, ill. – En ödebygdssfärd. Sthlm: Norstedt, 1924. 190 s, ill, fotogr. [Om S:s resor i Norrbotten.] – När landsfienden togs tillfångna. Sagospel i en akt. Sthlm: O Eklund, 1926. 16 s. [Tidigare tryckt i: Små sagospel för barn och ungdom (1912), s [57]–76.] – Bygd och folk (1927–34). Se under *redigerat* nedan. – Solen, maskrosorna och blåsippan. Sagospel i två akter. Sthlm: O Eklund, 1929. 14 s. [Tidigare tryckt i: Små sagospel för barn och ungdom (1912), s [5]–19. Omtryckt i: Ska vi spela teater (1945), s 33–42.] – Tomtefamiljen. Sagospel i två akter. Sthlm: O. Eklund, 1929. 16 s. [2. uppl 1950. Tidigare tryckt i: Små sagospel för barn och ungdom (1912), s [5]–19. Omtryckt i: Ska vi spela teater (1945), s 19–32.] – Makter. [Dikter.] Sthlm: Norstedt, 1932. 131 s. – År och människor. Sthlm: Natur och kultur, 1934. 263 s, ill. [Självbiografi som även behandlar S:s släkthistoria. 2. uppl 1935.] – Livets okände vän. Sthlm: Natur och kultur, 1942. 156 s. [Rapsodiska levnadsminnen i skönlitterär form.] – Vågröjare. Sthlm: Svenska kyrkans Diakonistyrelses bokförl, 1944. 240 s. [Nyckelroman om pastor, sedermera biskop Olof Bergqvist.] – Ska vi spela tea-

ter? Samlade sagospel för barn och ungdom. Sthlm: Natur och kultur, 1945. 154 s. – Vad Mälaren speglar. [Omslag:] Sanning, syner och sägner kring en gammal mälargård. Sthlm: Natur och kultur, 1947. 285 s, [32] pl-s, ill. [Berättelser om gården Edeby och de människor som bott där genom århundradena.] – Nils Bielke. Från Salsta till Capitolium. Sthlm: Natur och Kultur, 1949. 206, [1] s, [5] pl-bl, [22] pl-s, ill. – Den goda viljans stad. En Strängnäskrönika. Utg av J S. Sthlm: Natur och kultur, 1950. 211 s, [24] pl-s, ill. – Vad far gör är alltid rätt. Efter H. C. Andersen. Sagospel i två akter. Sthlm: O Eklund, 1950. 13 s. – Fotsår på vägen. Från drottning till folket. Sthlm; London: Fritzes bokförl, 1954. 178, [1] s, [2] pl-bl, [18] pl-s, ill. [Innehåller korta porträtt av ett 20-tal personer.]

Tryckta arbeten (bidrag): S:s bidrag har ej närmare undersökts. Enligt tillgängliga källor publicerade hon minst 40 bidrag 1900–53. Av dessa kan nämnas fem barnpjäser (sagospel) i serien Barnteatern (samling 7–10, 20; Sthlm 1927, 29, 30, 32, 43) vilka ingår i Barnbiblioteket Saga (124, 137, 143, 149 och 210). Samtliga fem har antingen tryckts om i S:s samling Ska vi spela teater (1945) eller har tidigare varit tryckta i Små sagospel för barn och ungdom (1912), se *egna verk* ovan. Hon bidrog också med sagor till tre andra antologier i Sagaserien. Slutligen var hon en flitig bidragsgivare i årsberättelserna för Stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor.

Redigerat (utgivet): Margareta, Sveriges kronprinsessa. Minnesteckning under mångas medverkan utg av L Dahlgren och J S. Upps: Lindblad, 1921. 139 s, [30] pl-bl, ill, fotogr. Fol. [2.–3. uppl s å.] – Stockholm nu och fordom. Under redaktion av H Wåhlin och J S. Med bidrag av R Josephson ... Sthlm: Norstedt, 1925. [6], 303, [1] s, ill. Fol. [Även utgivet som: Sveriges städer nu och fordom. Skildringar i ord och bilder. Under medverkan av ett stort antal författare utg av A Roosval. [D] 1, Stockholms stad. Stockholms och Uppsala län. [Bd] I, Stockholm stad. Sthlm: Norstedt, 1925. (D 1 utgavs i häftesform 1916–26 och verket i sin helhet 1913–26.)] – Bygd och folk. Av Carl och J Svedelius. [Verso:] Redaktionskommitté N Hänninger och J Lindquist samt utgivarna. Sthlm: Norstedt; [II–III:] Svenska bokförl, 1927–34. [I]–III. [Läsebok.] [I]. 1927. 379 s, fotogr. II, Grannländer och stamfränder. 1929. 310 s, fotogr. III, Kultur i Norden. 1934. 347 s, fotogr.

Översatt (bearbetat): J A Friis, Lajla. Skildringar från Finnmarken. Berättad för Saga av J S. Originalteckningar av E Küsel. Sthlm: Svensk läraretidnings förl, 1922. 223, [1] s, ill. (Barnbiblioteket Saga, 88). [På titelbladet felaktigt: Fries. Omslaget har det korrekta Friis. 2.–3. uppl 1929–39. 4., genomsedda uppl 1949: 214 s, ill. 5., reviderade uppl 1958: Lajla. En berättelse från norska Lappmarken på 1700-ta-

let, [Verso:] översättning och bearbetning: J S, ill: E Küsel, 159 s, ill, ([Verso till titelblad:] Saga, 88).]

Källor o litt: G H Lindskog, Vid svenskhetens nordliga utposter: om bilden av samerna i svensk barn- och ungdomslitteratur under 1900-talet (2005); dens, ”Snölandets fattiga ungdom till hjälp”: om kvinnor och män kring Norrbottens arbetsstugor för barn 1903–1933 (2010); dens, ”Först och främst misshagade namnet”: arbetsstugor för barn i Tornedalen och Lappland 1930–1954 (2014); E Lundemark, Arbetsstugorna (1980); D Nilsson Ranta, Nöd hjälp på villovägar: implementering av en filantropisk välfärdsidé, Norrbottens arbetsstugor 1903–1954 (2008); J Nordblad, Jämlikhetens villkor: demos, imperium och pedagogik i Bretagne, Tunisien, Tornedalen och Lappmarken, 1880–1925 (2013); N Slunga, ”Skola för glesbygd”: arbetsstugor i norra Sverige (1993); dens, Arbetsstugorna i norra Sverige: ett filantropiskt företag i skolans tjänst (2000); SMoK; S Svensson, Läsning för folkets barn: Folkskolans barntidning och dess förlag 1892–1914 (1983).

Gerda Helena Lindskog

Swedenborg, Emanuel, före adl *Swedberg*, f 29 jan 1688 i Sthlm, Jak o Joh, d 29 mars 1772 i London (begr Sv kyrkan). Föräldrar: biskopen Jesper Swedberg (se ovan) o Sara Behm. Inskr vid UU 15 juni 99, disp där 1 juni 09, gjorde ett flertal resor, till bl a England, Holland, Frankrike o Tyskland våren 10–maj/juni 15, till Holland o Tyskland maj 21–juli 22, till Tyskland o Böhmen maj 33–juli 34, till Danmark, Tyskland, Holland, Belgien, Frankrike o Italien juli 36–okt 40, till bl a Amsterdam, Haag o London juli 43–aug 45, till bl a Holland o London juli 47–sommaren 50, till London sommaren 58–juli 59, till Amsterdam sommaren 63–aug 64, till Amsterdam o London juli 65–sept 66, till bl a Amsterdam, Paris o London maj 68–sept 69, till Amsterdam o London juli 70–72, utg av Dædalus hyperboreus 16–18, e o assessor i Bergskollegium 18 dec 16, ord där 15 juli 24–12 juni 47, adl 23 maj 19 (introd 20), deltog i riksdagarna 23 (led av bergsdeputationen), 26–27 (led av besvärdeputationen), 34, 42–43, 51–52, 55–56, 60–62. – LVS 29, LVA 40. – Ogift.

S är en av de mest internationellt kända